

Finansministeriet

Ärende: Utlåtande om utkast till regeringens proposition om reform av statsandelssystemet

Hänv: Finansministeriets brev VM064:01/2012, 4.2.2014

Finansministeriet har inte riktat begäran om utlåtande till Svenska Finlands folkting, men Folktinget hänvisar till sitt lagstadgade uppdrag (1331/2003) och tar i det följande ställning till förslaget.

Syftet med ändringen av statsandelssystemet ska vägas i förhållande till garantierna för de grundläggande sociala och kulturella rättigheterna och den kommunala självstyrelsen i grundlagen. Folktinget vill därför inledningsvis konstatera följande utgångspunkter för reformen av statsandelssystemet, i enlighet med tidigare ställningstaganden i grundlagsutskottet:

- Det viktigaste syftet med statsandelssystemet är att säkerställa att kommunerna oavsett skillnader i förhållanden och inkomstunderlag har möjligheter att klara av i synnerhet sina lagfästa uppgifter.
- Systemet hjälper det allmänna att uppfylla sina förpliktelser i grundlagen i syfte att garantera kulturella rättigheter och adekvata social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster.
- Statsandelssystemet främjar regional jämlikhet och är därmed betydelsefullt också med tanke på 6 § i grundlagen.

Folktinget välkomnar förslagets syften att främja tydligheten, transparensen och enkelheten i statsandelssystemet. Folktinget framhåller betydelsen av att det i konsekvensanalysen av förslaget också tas i betraktande reformens långsiktiga effekter i fråga om service på svenska och finska i landets olika kommuner, såväl tvåspråkiga som enspråkiga. I analysen ska konsekvenserna belysas särskilt ur dessa synvinklar:

- Förutsägbarheten i systemet: systemet bör vara robust i den meningen att det inte ofta ska behöva vara föremål för framtida förändringar; det är ytterst centralt att kommunerna har långsiktiga planeringsförutsättningar gällande de servicestrukturer som ska tillhandahålla tjänster på två språk.

- Rättvisa: systemet måste också upplevas rättvist genom att det på lika grunder tillgodoser både svensk- och finskspråkiga invånares rättigheter.

Folktinget framhåller att det nya förslaget sett i ljuset av ovanstående kriterier till vissa delar kan upplevas som en försvagning. Även om statsandelarna för svenskspråkiga invånare och tvåspråkighet höjs i förslaget (från 84,6 milj. € till 88,7 milj. €) kommer resurserna att fördelas på ett helt nytt sätt. I det nuvarande statsbidragssystemet är inte statsbidragen heller öronmärkta. De nuvarande kriterierna är emellertid tydliga kring vilka strukturella insatser som motiverar finansieringen för upprätthållandet av tvåspråkigheten. Folktinget ser en risk på längre sikt i och med att de föreslagna tilläggen inte är bundna till någon särskild form av basservice. Det nya systemet försämrar kopplingen mellan verksamhet och finansiering då strukturella kriterier utgår, särskilt kriterier som tidigare har ingått för tvåspråkiga kommuner för att upprätthålla två parallella skolornät, eller kriterier som medgett förhöjningar för svenskspråkiga barn i grundskolåldern på grund av dyrare läromedel, mindre grupper osv.

För att systemets syften och inverkan ska vara förståeliga och begripliga för lokala beslutsfattare och invånare behöver frånvaron av de gamla strukturella kriterierna kompenseras genom att staten ger tydliga signaler och skarpa ställningstaganden till förmån för att trygga finansieringen för tvåspråkigheten på lång sikt. I ett scenario med ökande nedskärningar av de offentliga finanserna i framtiden uppstår farhågor för att tillägget för tvåspråkighet kan komma att sänkas på godtyckliga grunder. Det anges nämligen inga principer för när och hur det nya tillägget skulle höjas. Folktinget påminner om att resurserna för tvåspråkigheten inte kan sänkas på ett godtyckligt sätt så länge lagstadgade skyldigheter kvarstår. Betydelsen av språket är stor inte bara i ordnandet av utbildning utan i alla servicesituationer, men särskilt i sådana där servicetagaren är i en sårbar ställning, som exempelvis inom den akuta sjukvården, inom psykiatrin, i vården av minnessjukdomar osv. Folktinget anser därför att det är ytterst väsentligt att de resurser som anvisas är beständiga på sikt, för att det ska kunna anses att staten garanterar att finansieringsprincipen och den lokala självstyrelsen i kommunerna har förutsättningar att genomföras på ett grundlagsenligt sätt.

Folktinget vill också betona, i likhet med tidigare ställningstaganden i grundlagsutskottet (GrUU 41/2002 rd), att det inte räcker att reformens effekter utreds enbart på statlig nivå eller på kommunsektornivå, utan effekterna på enskild kommunnivå måste också beaktas. Folktinget lyfter fram det anmärkningsvärda utfallet av reformförslaget för enspråkigt svenska kommuner som Korsnäs, Larsmo och Närpes. Enligt det nya förslaget får kommunerna inte ersättning för strukturella merkostnader, exempelvis för ovannämnda grundutbildning eller läromedel på svenska. Folktinget anser att statsandelssystemet måste beakta att strukturella merkostnader inte bara uppstår till följd av att enskilda kommuner är tvåspråkiga, utan att det också kan finnas strukturella merkostnader som beror på att den svenskspråkiga befolkningsgruppen till följd av sitt nationella mindretal inte når upp till samma ekonomiska skalfördelar som den finskspråkiga befolkningen kan göra i olika sammanhang. Folktinget konstaterar att skyldigheten att ordna grundläggande utbildning gäller alla kommuner oavsett

språklig status och betonar därför att enspråkigt finska kommuners förutsättningar att erbjuda grundläggande utbildning åt svenskspråkiga elever måste beaktas i statsandelssystemet. Folktinget anser att Finansministeriet måste granska och ta i betraktande dylika situationer i den fortsatta beredningen av modellen.

Folktinget emotser därför att regeringen senast i sin proposition redogör för reformens språkliga konsekvenser på kort och lång sikt och att regeringen tydligt tar ställning till ovanstående synpunkter och därvidlag särskilt anger följande:

- grunderna för att statsandelssystemet ska beakta de strukturella förhållanden som beror av landets tvåspråkighet för staten, kommunsektorn och enskilda kommuner
- grunderna för att säkerställa att kommunerna klarar sina lagstadgade uppgifter genom den finansiering systemet medger, samt
- grunderna för att statsbidragssystemet garanterar grundlagsenliga kulturella rättigheter och adekvata social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster.

Avslutningsvis vill Folktinget understryka att statsandelssystemet måste tillgodose både svensk- och finskspråkiga invånares rättigheter på lika grunder. En väsentlig aspekt i det hänseendet i det nuvarande statsandelssystemet är skärgårdstilläggen. Skärgårdspolitiken, som är en av de längst bevarade grundstenarna inom regionpolitiken, bör fortsättningsvis få sin motsvarighet i statsandelssystemet, uttryckligen i avsikt att trygga jämlikhet ur en geografisk synvinkel. Skärgårdsförhållandena medför strukturella utmaningar som fortsättningsvis behöver beaktas i statsandelssystemet.

Helsingfors den 27 mars 2014

SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Christina Gestrin
ordförande
Svenska Finlands folkting

Mats Brandt
ordförande
Folktingets förvaltningsutskott